

To 18.4.2024 Carelia-sali

Enkelten osuus

Triin Ruubel
viulu

Olari Elts
kapellimestari

OHJELMA

Franz Schubert:

Alkusoitto D-duuri D. 590 (9')

Erkki-Sven Tüür:

Viulukonsertto nro 2,
”Angel’s share” (24')

Väliaika (20')

Franz Schubert:

Alkusoitto C-molli D. 8 (9')

Largo – Allegro

Wolfgang Amadeus Mozart:

Sinfonia nro 31 D-duuri KV
297/300a, ”Pariisilainen” (20')

Allegro assai

Andantino

Allegro

ESIINTYJÄT

Olari Elts, kapellimestari

Olari Elts (s.1971) on virolainen kapellimestari, joka teki läpimurtonsa voitettuaan kansainvälisen Jean Sibelius-kapellimestarikilpailun Helsingissä vuonna 2000. Vuotta aiemmin hän voitti kansainvälisen Jorma Panula-kapellimestarikilpailun. Eltsin intohimo omaleimaiseen ja kekseliää-

seen ohjelmasuunnitteluun on saanut hänelle paljon kiitosta kansainvälisellä musiikkikentällä. Hän aloitti toimikautensa Viron kansallisen sinfoniaorkesterin johtajana ja ylikapellimestarina vuonna 2020. Hän toimi Kymi Sinfoniettan taiteellisena neuvonantajana 2018–2022 ja muun muassa Helsingin kaupunginorkesterin päävierailijana 2011–2014.

Viime vuosina Elts on vierailut mm. Latvian kansallisessa sinfoniaorkesterissa, Turun filharmonisessa orkesterissa, Porton sinfoniaorkesterissa, Seattlen sinfoniaorkesterissa, Malesian filharmonisessa orkesterissa sekä Frankfurtin, Suomen ja Ruotsin radion sinfoniaorkesteria. Hän on ollut tekemässä useita levytyksiä, Suomessa mm. Tapiola Sinfoniettan ja Helsingin kaupunginorkesterin kanssa.

Baltian nykysäveltäjien, kuten **Erkki-Sven Tüürin** ja **Heino Ellerin** puolestapuhujana Elts on julkaissut levytyksiä Heino Ellerin sinfonisista runoista sekä Ellerin viulukonsertosta **Baiba Skriden** ja Viron kansallisen sinfoniaorkesterin kanssa. Kriitikot ovat myös ylistäneet laajasti hänen Ondine-levytyksiään Erkki-Sven Tüürin teoksista Tapiola Sinfoniettan kanssa, mukaan lukien alttoviulukonsertto **Lawrence Powerin** kanssa,

sekä Tüürin sinfonia nro 5 sähkökitaralle, orkesterille, big bandille ja harmonikkakonsertto Prophecy Helsingin kaupunginorkesterin kanssa. Hänen vuonna 2016 Helsingin filharmonikojen kanssa tekemänsä **Brahmsin** sovitusten (*Glanert, Berio*) levytys sai myös paljon kiitosta. Eltsin diskografiaan kuuluvat myös **Borgströmin** ja **Šostakovitšin** viulukonsertot **Eldbjørg Hemsingin** ja Wiener Symphonikerin kanssa BIS-levymerkillä ja **Poul Ruden**in kanssa.

Hänen tulevalla julkaisullaan kuuluaan **Kalevi Ahon** musiikkia, joka on äänitetty Kymi Sinfoniettan kanssa BIS-levymerkillä, sekä toinen levy saman säveltäjän musiikkia, joka on äänitetty Antwerpenin sinfoniaorkesterin kanssa.

Elts on tehnyt vaikutuksen myös oopperan parissa, sillä hän on johtanut muun muassa *Eugene Oneginin*, **Mozartin** *Don Giovannin* ja *Idomeneon* sekä **Berliozin** *La Damnation du Faustin*. **Bernsteinin** 100-vuotisjuhlavuoden kunniaksi Elts johti elokuvan ”*On the Waterfront*” ääniraidan liveorkesterisäestyksellä.

Kaudella 2023–2024 Elts johtaa BBC:n sinfoniaorkesteria Puolan kiertueella ja palaa Puolan Eufonie Festivalille toisen kerran.

Triin Rubel, viulu

Triin Ruubel (s.1988) on virolainen viulisti, joka esiintyy ahkerasti eri puolilla Eurooppaa solistina ja kamarimuusikkona. Huhtikuusta 2015 lähtien hän on toiminut Viron kansallisen sinfoniaorkesterin konserttimestarina. Hän syntyi Tallinnassa musiikkiperheeseen, aloitti ensimmäiset viulutuntinsa kuusivuotiaana ja pääsi Tallinnan musiikkilukioon. Hän suoritti taiteilijatutkinnon Saksassa Rostockin musiikki- ja teatterikorkeakoulussa professori **Petru Munteanun** luokassa.

Triin on esiintynyt solistina Riga Sinfonietassa, Haydn Orchestra Bolzanossa, Viron kansallisessa sinfoniaorkesterissa, Orchestre des Jeunes d’Île-de-Francia, Philharmonia of the Nationsissa, Tallinnan kamariorkesterissa, Philharmonisches Orchester Vorpommernissa ja Norddeutsche Philharmonie Rostockissa. Hänen kapellimestareinaan ovat toimineet muun muassa **Neeme Järvi**, **Paavo Järvi**, **Arvo Volmer** ja **Justus Frantz**.

Triinin kiinnostus nykymusiikkiin on johtanut yhteistyöhön muun muassa **Wolfgang Rihmin**, **Peter Ruzickan**, **Erkki-Sven Tüürin** ja **Jörg Widmannin** kanssa. Nykymusiikilla on tärkeä asema hänen soolorepertuaarissaan.

Hän on myös esiintynyt vierailevana konserttimestarina Deutsche Kammerphilharmonie Bremenin ja Orchestre Philharmonique de Radio Francen kanssa. Koska Triin on hyvin innostunut opettamisesta, hän liittyi Viron musiikki- ja teatteriakatemiaan opettajakuntaan syyskuussa 2015. Hän opettaa säännöllisesti Pärnun musiikkijuhlien Järvi-akatemiassa.

2020 julkaistiin Triinin debyyttilevy, jolla kuullaan **Edward Elgarin** viulu-konsertto. Se äänitettiin Viron kansallisen sinfoniaorkesterin ja kapellimestari Neeme Järvin kanssa.

Hänen instrumenttinsa on **François Piquen** viulu (1820), jonka hänen käyttönsä on lainannut Thomas J.C. & Angelika Matzen Stiftung.

TEOSSEITTELYT

Franz Schubert: Alkusoitto D-duuri D. 590 “Italialaiseen tyyliin”

Franz Schubert (1797–1828) heittäytyi vuonna 1816 Wieniä villinneen **Rossini**-kuumeen pyörteisiin. Schubertin kaksi alkusoittoa ”italialaiseen tyyliin” heijastavat tätä kaupunkia pudistellutta innostusta. Schubertia viehätti varmasti italialaisen musiikin ja erityisesti Rossinin oopperoi-

den keveys, helppous ja melodisuus. Lisäksi hänen opettajanaan toimi vähän aikaa hovisäveltäjä **Antonio Salieri**, hieman juhlallisemmän italialaisuuden edustaja.

Schubertin Italialaisten alkusoittojen taustalla on täsmällisempikin tarina: Schubert kävi ystävineen katsomassa Rossinin *Tancredi*-oopperan esitystä ja kavereiden kehuttua haltioituneina teoksen alkusoittoa Schubert ilmoitti pystyvänsä siltä istumalta säveltämään samanlaisen. Palkaksi luvattiin vaatimattomasti lasi hyvää viiniä ja Schubert sävelsi ensin *alkusoiton C-duurissa D. 591* ja kohta perään *alkusoiton D-duurissa D. 590*. Näistä alkusoitoista tuli Schubertin suurin julkinen menestys hänen elinaikanaan. Miksikään Rossini-plagiaateiksi niitä ei voi luonnehtia, sen verran vahva wieniläiskorostus musiikissa on.

Alkusoitto D-duuri D. 590 alkaa tummasävyisellä johdannolla (Adagio), joka tuntuisi ennakoivan traagista tai vähintäänkin kamppailuhenkistä jatkoa. Melodiassa puhaltava bel canto -henki valaa musiikkiin kuitenkin etelämaalaista lämpöä. Siihen kuuluu myös draama, jota johdannon loppuun tuovat uhkaavat akordit. Jousien ja oboen vuoropuhelusta käynnistyy sitten jousien nopea (Allegro giusto)

ja iloinen teema, jota ei ole vaikea kytkeä Rossinin oopperoiden elämäniloa pursuavaan runsauteen. Se havaitsivat myös wieniläisarvostelijat, jotka kiittivät teosta sen ”nuorekkaasta palosta”.

Erkki-Sven Tüür: Viulukonsertto nro 2, ”Angel’s share”

Erkki-Sven Tüür (s. 1959) opiskeli Tallinnan konservatoriossa sävellystä **Jan Räätsin** johdolla sekä yksityisesti **Lepo Sumeran** johdolla. Tüür pitää itseään kuitenkin ennen muuta itseoppineena säveltäjänä. Monipuoliseen taustaan kuului myös Viron suosituimpiin kuulunut rockyhtye In Spe, jonka riveissä Tuur esiintyi laulajana, kosketinsoittajana ja huilistina. Viime vuosina Tüür on voitu lukea Euroopan kiinnostavimpien ja kysytyimpien nykysäveltäjien joukkoon. Myös Suomessa hänen musiikkiaan on esitetty ja levytetty runsaasti. Tüürin tuotantoon kuuluu mm. yhdeksän sinfoniaa ja toistakymmentä konserttoa, joista kolme viululle.

Tüürin varhaisemmassa tuotannossa saattoi kuulua vaikutteita arkaaisesta polyfoniasta, mikrotonaalisuudesta ja minimalismista, mutta nuo herätteet ovat kauan sitten sulautuneet orgaaniseksi ja persoonalliseksi sävelkieleksi. ”Yksi tavoitteistani on löytää kuulijan

luova energia. Abstraktina taiteenlajeina musiikki pystyy synnyttämään kaikille erilaisia visioita, joka ikiselle yksilölle, sillä olemme kaikki ainutkertaisia”, toteaa säveltäjä. Tüürin musiikille onkin tyypillistä, että vankan tekniikan ja muodon lisäksi musiikista huokuu jonkinlaista salaperäistä voimaa, joka yhdistää ihmisiä erilaisiin ilmiöihin ajassa ja kulttuurissa.

Viulukonsertto nro 2, lisänimeltään *Angel’s Share*, valmistui vuonna 2017 viulisti **Hugo Ticiatile**. Tüür valottaa teoksen lisänimeä: ”Sanontaa ’enkelin osa’ käytetään siitä noin kahden prosentin nestehukasta vuodessa, joka syntyy kun viskiä kypsytetään puutynnyreissä. Samalla haihtuu osa raa’an viskin epämiellyttävästä mausta, jonka tilalle tulee tammitynnyrin jaloja aromeja. Minusta olisi mukavaa, jos myös ihmiset persoonallisuksiensa kypsytessä, menettäisivät jotakin ei niin parhaista puolistaan. Toivottavasti suoje-lusenkeliemme avulla...”

Noin puolituntinen ja yksiosainen viulukonsertto on sävelletty jousille ja lyömäsoittimille. Teoksen verkkainen alkutaike käynnistyy kellon helähdyksellä ja viulun pitkällä sävelellä. Pitkälinjaiset melodiakulut trilleineen ja glissandoineen heräävät hiljalleen lyömäsoittimien kilahdusten

ja kumahdusten toimiessa mystisinä välimerkkeinä. Rauhallisesta ja kauniista alkutaitteesta siirrytään asteittain nopeampaan ja toiminnalliseen jaksoon, jossa sooloviulu ottaa aloitteen haltuunsa.

Jokseenkin teoksen puolivälissä toiminta keskeytyy vibrafonin helähdyksen ja kontrabassoista leviävään tremoloiseen murinaan, jonka voisi kuvitella liittyvän haihtumisprosessiin. Rauhallisen ja taidokkaita jousitehoja sisältävän kohtaus tiivistyy ja muuttuu dramaattisemmaksi irtaantuakseen svengaavien tanssirytmien loppujaksoksi. Oikein kypsytettyinä ja käytettyinä viski tuntuisi toimivan elämän eliksiirinä.

Franz Schubert:

Alkusoitto C-molli D. 8

Vaikka **Franz Schubert** (1797–1828) sai tunnustusta säveltäjänä vasta lyhyen elämänsä viimeisinä vuosina, hänellä oli takanaan jo pitkä säveltäjäura. Veli opetti hänelle pianonsoittoa, jossa Franz pian ohitti opettajansa, ja isä valmensi viulunsoittotaitoja. Kun Schubert 11-vuotiaana meni keisarilliseen seminaariin, Stadtkonviktiin, hän oli jo Antonio Salierin sävellysoppilas ja itseoikeutetusti kouluorkesterin konserttimestari.

Koulun orkesteri esiintyi säännöllisesti klassisella ohjelmistolla, mutta tarvitsi myös uusia klassisen tyylin teoksia. Schubert sävelsi tähän tarkoitukseen 14-vuotiaana *alkusoiton c-molli D, 8* jousikvintetille. Mallina on toiminut alkusoitto **Luigi Cherubin**in oopperasta *Faniska*, joka saavutti Wienissä suosiota vuonna 1806.

Alkusoitto käynnistyy dramaattisesti hitaalla ja johdantomaisella Largo-taitteella, joka herättää niin teini-ikäisiä tunteita kuin odotuksiakin. Schubert tehostaa molempia näyttävillä forte- ja pianotehoilla ja dramaattinen on hidastus myös nopeaan pääjakssoon. Allegro-taitteen iskevä pääteema saa vauhtia säestävistä nuottitoistoista ja ostinatoista, mutta lempeämpi sivuteema laulaa ledin hengessä. Hypelevä ensimmäinen teema on pääosassa kehittyneissä, jossa Schubert väläyttää kontrapunktisia taitojaan. Nuori Schubert on ilmeisen ihastunut Cherubinin ”oppineesta” oopperatyylistä, joka kaikeu alkusoitosta sekä kiihkeinä tunteina että taitavana äänenkuljetuksena.

Wolfgang Amadeus Mozart:

Sinfonia nro 31 D-duuri KV 297, ”Pariisilainen”

Vuonna 1778 **Wolfgang Amadeus Mozart** (1756–1791) matkusti äitinsä

kanssa laajalle kiertueelle tarkoitukseenaan hankkia vakituinen paikka jostain Salzburgin ulkopuolelta. Pääteasemana oli Pariisi, jossa Mozart johti teoksiaan Le Grosin maineikkaassa Concert Spirituel -sarjassa.

Ranskalaisen tyylin viimeistä huutoa edusti nk. premier coup d'archet, eli koko orkesterin yhtäaikainen unisonoakordi, josta Mozart mainitsi kuvaileessaan uutta sinfoniaansa *nro 31 D-duuri KV 297* isälleen (3.7.1778): ”Se oli siis erinomainen menestys. Harjoituksissa olin varsin peloissani, sillä en ollut elinpäivinäni kuullut mitään niin surkeaa... sinfonia alkoi, ja heti ensimmäisen Allegron keskellä on taite, jonka tiesin miellyttävän yleisöä. Kaikki olivat siitä otettuja – aplodit olivat komeat. Mutta kun tiesin kuinka olin sen kirjoittanut ja minkälaisen vaikutuksen sen tulisi tehdä, otin sen vielä kerran – eli siis da capo.”

Andante miellytti myös, mutta erityisesti viimeinen Allegro ”...sillä olin kuullut, että viimeinen Allegro aloitettiin täällä unisonossa yhtä aikaa, niinpä minä aloitinkin kahdella viululla pianossa kahdeksan tahdin ajan – kuulijat sihisivät ’sshhh’, kuten olin odottanutkin – ja sitten tuli forte. Forten kuultuaan taputtivat, olihan se jotain. Konsertin jälkeen painuin suo-

raan Palais Royaliin syömään jäätelöä.”

Sinfonian Andante ei miellyttänyt yleisöä niin paljon kuin Mozart luuli ja teoksen julkaisua varten Mozart sävelsikin lyhyen Andantinon, joka on sittemmin syrjäyttänyt alkuperäisen hitaan osan. Kirjeessään Mozart kertoi myös äitinsä kuolemasta ja ehkä sen vuoksi **Leopold**-isän kommentti oli niukka: ”Pariisilaiset näyttävät pitävän meluisista sinfonioista”. Vakituista jalansijaa Mozart ei Pariisista saanut, mutta sinfonian samppanjakupliin vierailuista jäi iloinen muisto.

Teosesittelyt: **Antti Häyrynen**

Tällä viikolla orkesterissamme soittavat:

I VIULU

Mariko Matsumoto | konserttimestari
Klaus-Peter Haav | vuorotteleva konserttimestari
Heli Untamala | 1. viulun äänenjohtaja
Konstancja Smolorz
Ángeles Salas
Onni Toikka

II VIULU

Itona Piirainen | äänenjohtaja
Elina Jalas | varaäänentohtaja
Alina Hiltunen
Grażyna Wendland-Górzyńska
Paweł Domański

ALTTOVIULU

Slawomir Gorzinski | äänenjohtaja
Boris Popov | varaäänentohtaja
Ulla-Riikka Karvinen
Iina Marja-Aho

SELLO

Akito Goto | soolosellisti
Piotr Sobczak | äänenjohtaja
Konstantin Mishukov | varaäänentohtaja
Finlay Hare

KONTRABASSO

Joel Madetoja | äänenjohtaja
Kari Räsänen | varaäänentohtaja

LYÖMÄSOITTIMET

Hannu Porkka | äänenjohtaja

HUILU

Alexander Viazovtsev | äänenjohtaja
Georgy Petrov | varaäänentohtaja

OBOE

Jonna Staas | äänenjohtaja
Gabriela Dogaru | varaäänentohtaja

KLARINETTI

Petri Vallius | äänenjohtaja
Julia Rima | varaäänentohtaja

FAGOTTI

Boğaç İpeklioğulları | äänenjohtaja
Ecem Baltacı | varaäänentohtaja

KÄYRÄTORVI

Mari Tirkkonen | äänenjohtaja
Hannu Korkalainen | varaäänentohtaja

TRUMPETTI

Kyösti Varis | äänenjohtaja
Katja Lasser | varaäänentohtaja

TUUBA

Ari Varpula | äänenjohtaja

Lisäksi orkesterissamme
tällä viikolla soittaa:

Ella York, oboe

Noora Piironen, huilu

Teresa Rouvinen, klarinetti

Yhteistyössä:

JOENSUUN
ORKESTERIN
YSTÄVÄT RY.